

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 118 1997

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Lars Lönnroth, Stina Hansson

Lund: Per Rydén, Margareta Wirmark, Eva Hættner Aurelius

Stockholm: Ingemar Algulin, Anders Cullhed

Uppsala: Bengt Landgren, Johan Svedjedal, Torsten Pettersson

Redaktörer: Hans-Göran Ekman (uppsatser) och Claes Ahlund (recensioner)

Distribution: Svenska Litteratursällskapet,

Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 UPPSALA

Utgiven med stöd av

Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

Redaktionen tackar de professorer i ämnet som verkat som referenter under en tvåårsperiod:

Ingemar Algulin, Anders Cullhed, Eva Hættner Aurelius, Ulla-Britta Lagerroth och Thure Stenström.

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 Uppsala. Samtliga insända uppsatser granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall lämnas först i form av utskrift och efter antagning även på diskett i något av ordbehandlingsprogrammen Word for Windows, Word for DOS eller Word Perfect.

ISBN 91-87666-12-x

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Gotab, Stockholm 1998

stigna verken inom det novellteoretiska fältet. I analysen går författaren ibland för hastigt fram på så sätt att slutsatser dras som inte helt har förankrats i analysen. Ibland finns det också tendenser till övertolkningar och onödigt komplicerat resonemang.

Trots de kritiska synpunkter som här framförts bör det betonas att Carin Røjdalen har åstadkommit en uppslagsrik avhandling som till stora delar framstår som värdefull och grundläggande. Hon uppvisar därtill en stor beläsenhet när det gäller Lars Ahlins verk. Något som också måste framhållas är att det sällan finns något att invända mot Røjdalens slutsatser. Hennes fråga "om Ahlin inte också i novellerna söker 'estetiskt-formella' lösningar på de konflikter han skildrar, d.v.s. omvandlar funktionen till konstvärde" besvaras på ett övertygande sätt. Hon visar att det finns ett starkt samband mellan Ahlins noveller och den estetiska hållning som han presenterar i sina fyrtiotalssäer. "Men jag ville hjälpa". *Studier i Lars Ahlins 1940-talsnovellistik* är ett värdefullt bidrag till Lars Ahlin-forskningen och den kommer med all säkerhet att stimulera till vidare forskning.

Birthe Sjöberg

Cecilia Cervin, *Det illojala barnets uppror. Studier kring Jan Myrdals självbiografiska texter*. Häggglunds förlag. Lund 1997.

Cecilia Cervins doktorsavhandling *Det illojala barnets uppror. Studier kring Jan Myrdals självbiografiska texter* är den första om Myrdals vittspännande och kontroversiella författarskap (dock inte första avhandlingen: en tredjedel, ca 200 sidor, utgörs av den licentiatavhandling som Cervin försvarade 1994, något som kunde ha påpekats i föreliggande arbete). Cecilia Cervin har också siktat in sig på den mest kontroversiella delen av författarskapet, nämligen Myrdals självbiografiska böcker från 1980-talet. Kontroversiella och häftigt debatterade blev dessa inte minst på grund av Myrdals bild av föräldrarna, som av många uppfattades som en hatfylld svartmålning och som en hämnd för en barndom tillbringad i känslökyla. Den personliga eller privata aspekten är emellertid ingalunda huvudsak för Cecilia Cervin, som med sitt stora arbete åtagit sig att ge en mångsidig bild av Myrdals barndomsskildringar, främst ur genre- och läsarperspektiv. Att detta genrestudium bjuder på intressanta komplikationer vill jag redan inledningsvis antyda genom att lägga ett Myrdalcitat bredvid underrubriken på Cecilia Cervins avhandling, "Studier kring Jan Myrdals självbiografiska texter". Myrdal skriver i *Barndom* s 7: "Jag skriver ingen självbiografi; texten utger sig inte – falskt som ett polisprotokoll – att vara objektiv." (7) / mina kurs./

I en inledning (11–64) presenteras avhandlingens ob-

jekt, den s k Barndomstrilogin, dvs *Barndom* (1982), *En annan värld* (1984) och *Tolv på det trettonde* (1989). Det visar sig att många av Jan Myrdals böcker, t ex *Rescontra* (1962), *Samtida bekännelser av en europeiska intellektuell* (1964), *Confessions of a disloyal European* (1968) och *En illojal europés bekännelser* (1983) har en självbiografisk karaktär; i avsnittet "Avgränsningar (14) ges en motivering till att just barndomstrilogin valts ut som forskningsobjekt I det mångskiftande och vitt utgrenade författarskapet är serien komponerad som och bildar för läsaren en sluten enhet.. Det skildrar genom ett barns medvetande detta barns utveckling fram till puberteten. Berättelsen om pubertetsynglingens utveckling till intellektuellt och politiskt medvetande är – anger Cervin – enligt Myrdal själv en annan historia.

Jan Myrdals tre barndomsskildringar erbjuder flera infallsvinklar för litteraturforskaren. CC uttrycker det så att verket i sig, som "artefakt", genom den medvetna litterära gestaltningen och den omsorgsfulla kompositionen av barndomsminnena är värt en litterär analys (17). Barndomsserien intar enligt Cervin en central plats i Myrdals författarskap och har många förbindelser till övriga verk i författarskapet, inte minst de självbiografiska. En uppgift blir därför att undersöka förhistorien till Barndomstrilogin.

Som förnyare av den självbiografiska genren är Barndomstrilogin också intressant, menar Cervin och anser det mödan värt att undersöka Myrdals plats i den självbiografiska genrens historia, i en tradition till vilken han bekänner sig.

Cervin uppmärksammar också den livaktiga internationella diskussion kring självbiografien, som förts på senare år. Hon anser att den mest givande genrediskussionen är den som betonar läsaraspekten och betraktar genrebestämningen främst som läsarens redskap för den nödvändiga förståelsen. Det omfattande recensionsmaterialet är därför ett värdefullt arbetsområde. Som Cervin uttrycker det inbjuder recensionerna till "ett intressant möte mellan genreforskning och receptions-forskning" (18).

Syftet med avhandlingen blir så (19) med Cervins formulering "att undersöka författarens Barndomstrilogi lika mycket som ett litteraturhistoriskt fenomen som i dess egenskap av enskilt verk, som artefakt". "Jag vill granska verkets placering i en given social och genrehistorisk situation, dess mottagande, dess tillkomsthistoria och position inom författarskapet, dess plats inom en bestämd litterär tradition, dess beroende och förnyelse av denna tradition, och slutligen framställningens mönster tematiskt och berättartekniskt. I denna granskning ingår också jämförelser med och referenser till andra av författarens självbiografiska texter." (19)

Följande frågeställningar aktualiseras därför av motgåendet av Barndomsböckerna: "Med vilken förförstå-

else, vilken art och grad av genremedvetande och med vilka förväntningshorisonter mötte läsarna böckerna om en känd författares barndom hos ännu mera kända föräldrar? Vilka läsningar blev möjliga utifrån de olika genreförväntningarna? Hur påverkades värderingen av verket av dessa förutsättningar hos läsarna? Cervin ställer – som hon säger – ”motsvarande frågor: Vilka möjligheter erbjuder de olika genreförväntningarna, de olika modellerna för förståelse och värdering för litteraturforskaren? Vad sker i läsningen, när man betraktar de omstridda verken som fristående artefakter, som delar av en tradition, som beskrivningar av en referentiell verklighet, eller som ett uttryck för författarens skapande av ett medvetande, ett jag?” (19) Dessa frågor är tänkta att bidra drivande frågeställning för avhandlingsprojektet.

I en forskningsöversikt, rubricerad ”Forskning och ställningstaganden” (21–40; felaktigt anges s 19 att kap heter ”Forskningen; frågeställningar och positionsbestämningar”) som sägs göras kort med hänvisning till två större nyligen publicerade nordiska undersökningar, Johnny Kondrups *Erindringens udveje: studier i moderne dansk selvbiografi* (1994) och Eva Haettner Aurelius *Inför lagen. Kvinnliga självbiografier från Agneta Horn till Fredrika Bremer* (1996), diskuterar CC ”de problem, som har särskild relevans för ”hennes eget arbete. Det blir trots allt en ganska bred presentation av arbeten från forskningen om självbiografier med början i Georges Gusdorfs essay ”Conditions et limites de l'autobiographie” från 1956 (eg. startar CC med Albert Wifstrands essä ”Blicken på barnet”, *Vår lösen* 1943, en essä som hon ofta återvänder till i sin undersökning). Utöver nämnda arbeten av Kondrup och Haettner Aurelius presenteras arbeten från Lundaprojektet Kvinnors självbiografier och dagböcker i Sverige, där ju utkommit bl a en bibliografi, *Kvinnors självbiografier och dagböcker i Sverige 1650–1989*, sammanställd av Eva Haettner, Lisbeth Larsson och Christina Sjöblad (1991). Därefter presenterar CC några huvudlinjer i forskningen kring självbiografien, i stort sett utifrån Kondrup och Haettner Aurelius. CC markerar här att hennes forskningsobjekt är den ”självbiografiska barndomsskildringen” (24) – och detta gentemot Kondrup som har ett större material och ett vidare perspektiv på självbiografien. Hon betonar *här* skillnaden mellan självbiografier som likt Jan Myrdals tre böcker ”stannar vid skildringen av barnets framväxande medvetande” (24) och sådana som fullföljer berättelsen om den vuxnes utveckling. CC tar upp och gör till sin en distinktion mellan just den självbiografiska barndomsskildringen och ”standard autobiography” (26), distinktionen hämtad från Richard N Coe, *When the Grass Was Taller. Autobiography and the Experience of Childhood* (1984). Skillnaden mellan dessa typer av skildring sägas vara av betydelse för det ”jagbegrepp” [sic!] som CC

tillämpar. Det handlar om ett jag i framväxt, men konsekvent barnets jag, ofta ställt mot vuxenvärlden.

CC utvecklar här ett resonemang kring jagbegreppet och hävdar att på skilda ställen i författarskapet visar Myrdal upp helt olika jag: det om sitt arbete och dess betydelse medvetna författarjaget, ett debattörens jag, ett massmedialt jag i TV-framträdanden och hemma hos-reortage, samt ibland också ett mer eller mindre fiktivt jag, av författaren själv utnyttjat som exempel” (26). ”Det jag som Myrdal i sådana fall demonstrerar har i Lejeunes /dvs den franske forskaren Philippe Lejeunes/ mening ett sammanhang med det jag han visar i Barnomsböckerna: namnidentiteten anger den biografiska identiteten.” (27) – ”Om den biografiska namnidentiteten mellan de olika i författarskapet presenterade jagen verkligen representerar ett författarens sanna [sic!] jag torde för litteraturforskaren vara lika omöjligt att avgöra som att bestämma kattens ’deep and inscrutable singular name’ hos Eliot. För mitt vidkommande måste jag nöja mig med att konstatera att Myrdal i sitt författarskap ofta presenterar sig under ett jag, men att detta jag har skiftande betydelse och funktioner. Dessa är däremot möjliga att beskriva i de sammanhang de uppträder och kan möjligen sammantagna ge en föreställning om författarens mångskiftande självframställningar. Med beteckningar som ’självbiografiska texter, ’littérature personnelle’, ’självbiografiskt stoff’ el dyl. har jag betecknat dessa jag-framställningar.” (27)

Inne i själva forskningsöversikten utvidgas batteriet av frågor: ”hur kan förhållandet mellan medveten eller [?] omedveten omtolkning speglas i texten?” (27) CC avvisar här en ”undersökning rörande författarpersonligheten i stället för texten”; en sådan skulle ligga långt från litteraturvetarens domäner”. ”Av intresse för denne blir i stället frågan om var i den faktiskt föreliggande textens mönster, genom de olika narratologiska teknikerna, den vuxnes erfarenheter och röst blir möjliga att förnimma”. (27)

CC uppehåller sig därefter vid Eva Haettner Aurelius genomgång av genrediskussionen och polemiserar lätt mot hennes kritik mot Elisabeth Bruss och Philippe Lejeune. Haettner har med instämmande i formuleringar hos Jaen-Marie Schaeffer (och Alastair Fowler) velat skarpt skilja på ”det vetenskapliga, klassifikatoriska genrebegreppet eller -relationen och det som rör skrivande och läsande av en text, vad man kunde kalla det hermeneutiska genrebegreppet eller relationen. Detta håller man reservationslöst med om. Det är problematiskt att söka förena det exakta men vida bibliografiska begreppet och det som vägledde läsaren och skrivaren av självbiografier [...] man kan inte betrakta den klassifikatoriska definitionen som en summering av de hermeneutiska. Den klassifikatoriska definitionen är på sin höjd den minsta gemensamma nämnaren för alla de hermeneuti-

ska definitionerna. Det är denna skillnad som Bruss och Lejeune föbiser eller ignorerar” (29), skriver Haettner.

CC:s invändning går ut på att Haettner Aurelius' inriktning på de teoretiska frågeställningarna medför att hon i sin tur undviker att ta med i beräkningen den praktiska skillnaden mellan olika hermeneutiska nivåer, om man så vill mellan olika läsare”. CC:s mening är att det på en ”mindre teoretisk och mera pragmatisk nivå av textförståelse som Bruss' och Lejeunes genredefinitioner är avsedda att fungera – och fungerar.” (30)

CC slår dock följe med Haettner Aurelius i frågan om ”självbiografins fakticitet resp. fikcionalitet”. HA sägs uppställa en absolut [sic!], kontrollerbar fakticitet (eller givetvis dess motsats, som innebär att författaren kan beslås med falska uppgifter) med alla de möjligheter till misstag som vidlåder all humanistisk forskning. ”Kan man förbinda [...] en text med en faktiskt existerande person, med en tydlig utsägelsesituation, det vill säga en kontext, låter sig utsagan mycket enkelt läsas referentiellt och det är sedan lätt att formulera de kriterier som avgör huruvida utsagan kan bedömas som sann eller falsk” (30)

CC ger HA rätt i att författarens kontrakt med läsaren kan vara otydligt. Läsaren kan också avstå från att fullfölja det. Läsaren ges tillfälle att välja sin läsart och de gör det också, som det visar sig.

Var går då gränsen mellan självbiografisk roman och självbiografi, frågar sig CC (31). CC citerar här instämmande Haettner Aurelius, som i anslutning till Wendell V Harris (Interpretative Acts) menar att vissa texter kan läsas som antingen självbiografi eller självbiografisk roman, rentav att de flesta ”are to some extent read both ways at once”. När det gäller självbiografier hävdar HA ”emfatiskt” att så är fallet (alltså läses samtidigt på båda sätten). CC tycker det är ”skönt” [!] att sluta sig till ett sådant synsätt (32). ”I Myrdals fall, där de olika författarpakterna framstår som motstridiga, på en gång hävdande författarens frihet och den referentiella verklighetens sanning men framför allt barnets rätt till sin egen sanning, sin tolkning gentemot omvärldens, förfaller en sådan dubbel läsart vara den enda möjliga.”

Cervin ger i sin alltför långa inledning en översikt över den livaktiga forskningen kring självbiografien, även dess narratologiska aspekter. Översikten är alltför lång, inte därför att den är ointressant utan därför att den berör så många områden, som inte beaktas i Cervins huvudframställning.

Det visar sig i avsnittet ”Genreaspekt och läsaraspekt” (41–46) att det framför allt är Philippe Lejeunes idéer om en ”självbiografisk pakt” (s 46–53), som varit vägledande för Cervins undersökning. I enlighet med Philippe Lejeune avgränsar CC självbiografien från närliggande genrer, memoar och biografi å ena sidan och den självbiografiska romanen å den andra sidan. Självbi-

ografien skiljer sig från de närliggande genrerna främst genom att berättelsen koncentreras kring det egna jaget och dess framväxt, till skillnad från memoaren och i ännu högre grad biografien, som mer handlar om om yttre [?] händelser i protagonistens liv.

Cervin skriver på s 48: ”Med den självbiografiska paktens, med författarens namn och bruket av pronomen i första person, följer för Lejeune också att den självbiografiska litteraturen liksom den biografiska blir i någon mening referentiell, dvs visar till en verklighet utanför texten, som åtminstone i någon mening kan verifieras eller falsifieras. Den författare som har skrivit sitt eget namn på titelbladet, använder sitt eget namn i texten och första personens pronomen, har därmed ingått en pakt med läsaren: detta är den sanna berättelsen om den namngivna personen.[...] För att klargöra skillnaden mellan olika sanningsnivåer använder Lejeune begreppen *exactitude* för det rent sakliga, informativa innehållet och *fidéité* om berättelsens mening, signification. Den förra är biografins sanning, den senare självbiografins.” (48)

CC menar att Myrdal i sina förord försöker sluta en pakt med läsaren och att denna pakt i hög grad liknar den pakt Lejeune beskrivit. Han arbetar med ett bestämt jag, med verkliga erfarenheter, som i alla fall för honom själv har en referentiell verklighet. I förhållandet till den yttre verklighetens detaljer förbehåller han sig däremot författarens frihet.” (49) CC diskuterar vidare (52) Myrdals varierande och skiftande ”pakter”, då han gång på gång kommenterat sitt eget arbete. De olika anvisningarna medför inte något klargörande utan gör det hela mer komplicerat, ”eftersom hans läsarpakt ger motstridiga signaler” (52) Vad är t ex ett klargörande av en ursprunglig författarintention och vad är efterhandskonstruktion?

Cervin presenterar (s 53) Lejeunes problematiska begrepp ”normalläsare” (average reader), som hon sedan använder i sin framställning. Det är av intresse att här citera Lejeune reviderade uppfattning av sitt begrepp (*On Autobiography*, 1989): ”In Le Pacte /dvs arbetet från 1975/ I tended to consider myself as the representative of the 'average reader', and as a result I established my own reactions while reading as the standard. I did this in order to resolve at little cost the question that I am asking myself now: how do I observe real readings?” (127)

Sist i inledningskapitlet presenteras Recensionsmaterialet (61–64). CC har gått igenom dagspressens recensioner, liksom reaktioner på nyhetsidor och i insändarspalter. CC framhåller att det är viktigt att recensionerna är från ungefär samma tid. Dagspressens snabbhet, särskilt beträffande förstadagsrecensioner, ger recensenten föga tid för genreteoretiska överväganden, vilket hon betraktar som en fördel för hennes undersökning. Hon

vill bringa i dagen ”just den spontana reaktionens föga medvetna förförståelse” ”för att kunna visa hur denna förförståelse styr de värderingar som kommer till uttryck”. (61) Därför har hon utslutit ett tämligen omfattande tidskriftsmaterial, som visserligen innehåller mer djupgående och medveten litteraturkritik.

CC:s material anses som representativt för en bred läsekrets (från hög till låg). ”Sålunda kan denna läsekrets, sammantaget anses representera den genomsnittsläsare, som Lejeune efterlyste i *Le pacte autobiographique (Bis)*”. (63)

CC framhåller att hon inte eftersträvat fullständighet. Analysen av recensionerna tjänar syftet att granska genredimensioner och genreförväntningar, inte som norm eller som en avgränsning av ett forskningsområde, utan i stället som modeller för läsarnas förförståelse. Det visar sig i recensionsmaterialet att man ofta går till läsningen med visserligen föga medvetna men de facto mycket bestämda genreförväntningar” (63), menar Cervin.

Efter inledningen följer så det kapitel som behandlar mottagandet av Barndomstrilogin (65–252), där CC för varje verk behandlar omständigheterna kring publicering, Myrdals förhandsuppläsning i radio, publicerings- och intervjudata, referat och analys av vad som allas ”representativa röster”, recensioner mm, genomgång av ”recensentkårens bedömningar” i fråga om bl a genrestämning och genreförväntningar, sanningsfrågan, bilden av föräldrarna, litterära jämförelser, m fl aspekter, på likartat sätt för varje verk. Cervin kan visa att de recensenter som läste Barndom som självbiografi eller memoarer betonade författarens plikt att berätta sanningen om sin barndom, inkl positiv attityd till föräldrarna. Eftersom bilden av föräldrarna var starkt kritisk kunde den inte vara sann ”Myrdal ljuger”. Å andra sidan, de som läste boken som en roman, fann den rörande. Mottagandet antar i Cervins framställning formen av en rättegång.

Värderingarna förändrades också när den andra boken, *En annan värld*, kom. Nu tenderade recensenterna mindre att läsa boken som en självbiografi; man läste den mer som en hybridform mellan självbiografi och roman. Man fann det lättare att acceptera skildringen av föräldrarna då. De flesta läsarna av *Tolv på det trettonde* tillämpade denna läsart. Ett tilltagande genremedvetande hade infunnit sig, menar Cervin.

I kapitlet Framväxten (253–340), knyter CC Myrdals verk till vad hon kallar den självbiografiska subgenren, som Myrdal kallar den refraktära”, i anslutning till Jules Vallès och där CC knyter an till Myrdals tidigare verk av självbiografisk karaktär.

Därefter görs en inplacering av Barndomstrilogin i en självbiografisk tradition, i synnerhet den s k refraktära traditionen, i kapitlet Traditionen – barnet, rätte-

gången, de refraktära föregångarna (341–437). Här ges en översikt av relevanta motiv och teman hos Augustinus, Rousseau, Stendhal, Vallès och Strindberg.

I det avslutande kapitlet Verket – de refraktära Barndomsböckerna (438–588), sätter CC in verken i skilda kontexter, som aviserats i de föregående kapitlen, förhållandet till 30-talspsykologi och psykoanalys, refraktären och idealismen, Myrdals självbiografiska projekt, det sociala sammanhanget med en diskussion om förhållandet till en referentiell verklighet (sanningsfrågan), familjebilden i det refraktära upproret, förhållandet till systerkonen och föräldrarna, Barnet inför rätta och avslutningsvis ett avsnitt om ”jagets framväxt i drömmar och fantasier”, som ger en tematisk och berättarteknisk analys av Barndomstrilogin.

Cecilia Cervins avhandling innehåller mycket intressant information men är alltför omfattande. Den omfattar mer än 600 sidor (varav drygt 200 utgörs av den tidigare publicerade licentiatavhandlingen). Det är synd att författaren inte haft tid att disponera om och skriva kortare, dvs stryka åtminstone 100 sidor. Som det är nu tyngs framställningen av många och onödigt långa referat och citat samt tyngande upprepningar. Inte minst gäller detta kap Traditionen, där CC (i och för sig intressant men rätt förutsägbart) visar på förekomsten av ett antal motiv hos i tur och ordning Stendhal, Vallès och Strindberg. Det blir en tröttnande katalogaria. En annan mer systematisk uppläggning skulle ha kunnat nedbringa antalet sidor, samtidigt som det blivit plats för en och annan sammanfattning samt en slutdiskussion, vilket nu saknas.

Problematiskt är även Cervins övertalande och värderande framställningssätt. Hon talar t ex (s 85) om ”slarviga, idéfattiga läsningar” hos vissa kritiker och hävdar utan underbyggnad att Stig Carlson ”inte kunde eller vågade ha någon som helst personlig uppfattning” i en av sina recensioner (122). Hon ställer sig lojalt på Myrdals sida gentemot belackarna, betygsätter och mestrar t ex Lars-Åke Augustsson (171f) eller dömer ut Vennbergs värderingar (215).

Helt kort vill jag beträffande den narratologiska terminologin (t ex proleps och analeps) säga att den i allmänhet är onödig och har som främsta uppgift att visa att författaren är teoretiskt uppdaterad.

Beträffande genproblematiken med läsaren i fokus är CC väl inläst och ställer, som jag redan visat, intressanta frågor. Men i genomförandet av analysen blir det hela problematiskt. Ett ex: När CC i genomgången av recensionerna av Barndom tar ställning till Yrsa Stenius starkt kritiska artikel i Aftonbladet så avvisar hon Stenius negativa reaktion med att ”Stenius presterar en personlig och föga genremedveten läsning”, då hon inte låter sin läsning styras av Myrdals anvisningar att boken

inte skall läsas självbiografiskt. Kan man inte lika gärna vände på resonemanget och hävda att Stenius är starkt medveten om spelet med genrekonventioner men inte vill låta sig manipuleras?

Å andra sidan sägs Harry Schein vara genremedveten (102), eftersom han diskuterar genreproblemen i sin artikel. Användningen av begreppet "genremedvetenhet" blir oklar. Man kan också fråga sig – vilket CC inte gör – hur recensenterna grupperas ideologiskt. Förförståelse av skilda slag bör rimligtvis ha spelat in i recensenternas reaktioner.

Cervins av Lejeune inspirerade läsarbegrepp är också problematiskt. Utöver det redan nämnda "genomsnittsläsare" (63) talas om "normalläsare", "Lejeunes medelläsare", till och med "representativ normalläsare" (84). På något ställe sägs denna läsare vara en syntes eller möjligen summering av samtliga läsningar. Å andra sidan menar sig Cervin (ungefär som Lejeune) vara denna läsare. Hur hon kommer fram till denna position framgår inte av hennes bok. En rätt ohöjd subjektivitet, som är besvärande, eftersom påståenden om "representativa läsningar" (83, 84, 85 bl a) blir i det närmaste obegripliga.

Det är först i slutkapitlet, som CC egentligen på allvar kommer in på "verklighetsreferensen" i Myrdals självbiografiska verk. Det är synd, eftersom jag trots allt tror att frågan om vad som är fakta och vad som är fiktion är mycket viktig för bedömningen och värderingen av Myrdals verk, liksom för en genrebestämning. Här kommer dock en rad intressanta iakttagelser och synpunkter på det sociala sammanhang, bl a det socialdemokratiska etablissemang, som präglade Jan Myrdals uppväxtmiljö, och som ger inträskande belysning åt hans självbiografiska verk. En mer ingående analys av sådana bakgrundsförhållanden tror jag hade kunnat kasta nytt ljus över Barndomstrilogin och resulterat i mer intressanta förklaringar.

Hans-Erik Johannesson

Inger Ring, *Minnet regngardinen genombruter. En studie av Ragnar Thoursies lyrik till och med Emaljögat*. Brutus Östlings Bokförlag. Stockholm/Stehag 1997.

När Inger Ring närmar sig Ragnar Thoursies dikter börjar hon gärna i det yttre, i det typografiska eller versernas gruppering. Och jag börjar gärna likadant.

Förutom att det är en utomordentligt vacker bok, med den på många sätt passande soluppgången med sjöodjur av Turner, så rör det sig om en stor och i god mening komplicerad avhandling. Den omfattar i sin text över 330 sidor, med noter och litteraturförteckning är vi snart framme vid sidan 380 – och det är minsann ingen spatiös typografi. Där får vi en engelsk *summary*

och ett användbart diktregister. Det omfattar 119 titlar, om jag har räknat rätt. Går man så tillbaka till titelsidan ser man att det ska handla om Ragnar Thoursie lyrik till och med *Emaljögat*. Själva diktsamlingen *Emaljögat* omfattar 41 dikter – det betyder att Inger Ring dels har kommenterat ett mycket stort antal dikter som i tiden kommer före Thoursies debutbok, dels en del av dem som har kommit efteråt. Samtliga dikter i *Emaljögat* får mer eller mindre ingående kommentarer och några av dem flera gånger. Flera raders referenser får sålunda t ex "Havsmiddag", "Lillan med dockan", "Noas natt", "Papegojan död ej ruttar", "Stagneliusdikterna", "Tegelhjärta", "Utkastas skall skeppet". Att vissa av dikterna får många sidhänvisningar har att göra med att de nämns tidigt och därmed blir viktiga referenspunkter – man känner till dem efterhand och man kommer in i Thoursies sätt att tänka, och i Inger Rings sätt att tänka kring dikterna. Med hjälp av personregistret kan man få syn på några andra viktiga personer. Det är Gunnar Ekelöf, Artur Lundkvist och Karl Vennberg som nämns flest gånger bland författarna; bland de äldre är det Stagnelius och Hölderlin. Det ger en rätt värdig författarkonstellation. Och sen är det Kjell Espmark, som är den som tidigare har skrivit mest utförligt om Thoursie. Och så Mats Rying, som har intervjuat författaren och skrivit om honom flera gånger. Det är ingen dum sprängbräda.

Efter inledningens mål- och problemformuleringar har vi att göra med 9 stora kapitel. Det startar med ett kapitel om mottagandet av *Emaljögat* som är på 20 sidor. Sen kommer ett omfattande kapitel om "brottet" i *Emaljögat* på cirka 60 sidor, som följs av ett kapitel om vägen till ("till och med", skulle man kanske säga) Horisontsviten 1942 på över 70 sidor. Så kommer två kortare kapitel om kompositionen av *Emaljögat* och det romaniska i den. Därpå igen ett långt kapitel, om det ironiska i diktsamlingen. Och så tre kortare avsnitt, om det reflekterande i samlingen, om själva arbetsprocessen och till sist om framträdande profiler *kring* och idéer i det tidiga författarskapet.

Det ger en viss rytm åt framställningen att det finns kapitel av olika storlek i avhandlingen. Det finns ingen "naturlig" uppläggning av en avhandling, lika lite som en Hollywoodfilm så att säga naturligt, fysiologiskt och neurologiskt skulle passa våra kroppar.¹

Siffrorna ger *några* vinkar om vilken vikt som har givits olika saker i avhandlingsarbetet. *Brottet* i *Emaljögat*, *bakgrunden* till samlingen och det speciella *ironiska framställningsättet* i den tycks vara helt centrala i undersökningen. Och så behövs de andra kapitlen för att backa upp argumentationen.

Det förstår man av de två frågor som formuleras i avhandlingens inledning (s 11). Det handlar för det första om att undersöka vilka drag i Thoursies diktning det